

در حرم

روایتی از خلوت عاشقانه بانوان یا معبود در مراسم اعتکاف حرم مطهر رضوی

یگانگی نجوای مناجات با نغمه تسبیح در شبستان نور

سحرهای آرام و روزهایی معطر به عطر دعا؛ اینجا در دل حرم مطهر رضوی، جایی میان ستون‌های پرشکوه و گنبد‌های فیروزه‌ای مسجد گوهرشاد، بانوانی گرد آمده‌اند تا در خلوتی سمروره، دل از هیاهوی دنیا بشویند و به خلوت خدا پناه برند. به گزارش آستان‌نیوز، نوری نرم از پنجره‌های رنگین‌بر چهره‌های آرامشان می‌تابد، صدای مناجات با نغمه تسبیح در هم می‌پیچد و شبستان تبریزی، بهشتی می‌شود از اشک، لب‌خند و نیایش. این روزها، مسجد گوهرشاد نه فقط مأمن دعا، که مأوای دل‌هایی است که می‌خواهند چند قدم به آسمان نزدیک‌تر شوند.

■ اعتکاف بانوان در قطعه‌ای از بهشت

اینجا قطعه‌ای از بهشت است؛ جایی که بانوان معتکف، در فضایی سرشار از سکوت و نور، به نجوا با پروردگار مشغول‌اند. از یامداد شنبه ۱۳ تا پایان روز دوشنبه ۱۵ دی، شبستان تبریزی مسجد گوهرشاد مأمن بانوان معتکف است. هرکدام با دلی سرشار از شوق و دستانی دعاگو، آمده‌اند تا فاصله خود با آسمان را کوتاه‌تر کنند.

■ دعوت به میهمانی نور

اینجا هر چهره، روایتی از ایمان است؛ هر چشم، آینه اشک و امید. بسیاری از این بانوان، سال‌هاست در انتظار بودند تا قرعه حضور به نامشان بیفتد و وقتی پیام دعوت آمد، آن را نشانه‌ای از لطف امام هشتم(ع) دانستند؛ گویی خود حضرت، آنان را برای میهمانی نور برگزیده است. برای اعتکاف بانوان، بخشی از صحن پیامبر اکرم(ص) که به صحن قدس راه دارد، میزبان این مراسم است. از ورودی صحن قدس که می‌گذرم، سرمای هوا گونه‌هایم را لمس می‌کند، اما همین که پایم به شبستان تبریزی می‌رسد، گرمای دعا و نیایش، سردی را از دل می‌برد. در کنار ستون‌های بلند و فرش‌های فیروزه‌ای، بانوان و دختران در سنین مختلف نشستند؛ بعضی غرق در قرآن، بعضی گوش سپرده به سخنان روحانی که از عمق معنای اعتکاف می‌گوید و برخی نیز بر سجاده‌هایشان آرام گرفته‌اند. در گوشه‌ای می‌نشینم، دختری جوان، کتاب دعایش را می‌بندد و اشک‌هایش را با دستمال پاک می‌کند. با لب‌خند محجوبی می‌گوید: هر سال ثبت‌نام می‌کردم، اما موفق نمی‌شدم در این مراسم معنوی شرکت کنم. امسال وقتی پیامک آمد که انتخاب شده‌ام، از شوق اشک از چشمانم جاری شد. انگار امام رضا(ع) خودش دعوتم کرد. سیمیه، بیست‌و‌هشت‌ساله، اضافه می‌کند: اینجا حس نزدیک شدن به خدا را با تمام وجود لمس می‌کنم. گویی این دعوت، پاداش سال‌ها دل‌تنگی است.

■ حس و حالی غیر قابل توصیف

کمی آن‌سوتر، ریحانه، دانشجوی معماری که تسبیح در دستانش آرام می‌چرخد، لب‌خند می‌زند و می‌گوید: نمی‌شود حس اینجا را توصیف کرد. به نظر من اینجا واقعاً قطعه‌ای از بهشت است. از همان سال قبولی در دانشگاه، نذر کرده بودم معتکف شوم. حالا سومین سال است که ثبت‌نام می‌کنم و وقتی پیامک تأیید آمد، انگار همه آرزوهایم برآورده شد. اطرافیانم گفتند تو انتخاب شده‌ای، پس ما را هم در دعایت فراموش نکن.

■ جایی برای آرامش و بازگشت به خویش

در میان زمزمه‌ها، بانویی میانسال با چادری سفید و چهره‌ای آرام می‌گوید: من با دلی پر از حاجت آمده بودم. همیشه می‌پریدم چرا دعایم مستجاب نمی‌شود، اما اینجا فهمیدم نباید ناشکری کنم. شاید خدا می‌خواست با این حضور، به من بفهماند همیشه نگاهم می‌کند، اما من غافل بودم. در پایان، هنگامی که صدای مناجات‌خوان در شبستان طنین می‌افکند و اشک‌ها در نور لزان شمع‌های درخشد، دلم نمی‌آید این فضا را ترک کنم. باید بروم تا روابتش را بنویسم، اما حس می‌کنم سهمی از آرامش و ایمان این جمع با من مانده است. اینجا، در زیر گنبد فیروزه‌ای گوهرشاد، جایی میان زمین و آسمان، دلم آروم می‌کند سال آینده نه فقط راوی که یکی از معتکفان این قطعه از بهشت باشم.

خبر

ویژه‌برنامه‌های حرم مطهر رضوی به مناسبت رحلت حضرت زینب (س)

ویژه‌برنامه‌های عزاداری حرم مطهر رضوی به مناسبت فرارسیدن رحلت بانوی صبر و استقامت، حضرت زینب کبری(س) اعلام شد. به‌گزارش آستان‌نیوز، هم‌زمان بافرارسیدن سالروز رحلت حضرت زینب کبری(س)، ویژه‌برنامه‌های عزاداری با عنوان «اسوه صبر و پایداری» توسط معاونت تبلیغات اسلامی حرم مطهر رضوی با محوریت رواق امام خمینی (ره) در حرم مطهر حضرت رضا(ع) برگزار می‌شود. این ویژه‌برنامه‌ها از شامگاه یکشنبه چهاردهم دی ماه، همزمان با شب رحلت این بانوی بزرگوار پس از نماز مغرب و عشا با قرائت زیارت امین‌الله و مرثیه‌سرایی با نوای مداح و مرثیه‌سرای اهل بیت(ع)، احد سبزی آغاز شد.

در این مراسم همچنین حجت‌الاسلام علی غفوری منش به سخنرانی درباره شخصیت والی دختر امیرالمؤمنین(ع) پرداخت و شعرخوانی آیینی توسط علیرضا خاکساری، مرثیه‌سرایی توسط حسن شالباقان، مهدی اکبری، رضا قانع و ابوطالب خالق پور از دیگر برنامه‌های این مراسم بود. ویژه‌برنامه صبح‌رحلت حضرت زینب کبری(س) دوشنبه با سخنرانی حجت‌الاسلام ساجدی‌نسب و شعرخوانی آیینی توسط حجت‌الاسلام سید ابوالفضل مبارز و مرثیه‌سرایی ذاکر الله(علی‌علیه‌السلام) در سوگ رحلت عقیله‌بنی‌هاشم(س) همراه خواهد بود. ویژه‌برنامه «اسوه صبر و پربرداری» در شام رحلت حضرت زینب(س) با قرائت زیارت امین‌الله توسط احد سبزی آغاز می‌شود و سپس زائران حرم مطهر رضوی برای شنیدن فضائل دختر امیرالمؤمنین(ع) پای منبر سخنرانی حجت‌الاسلام حامد کاشانی می‌نشینند. در این مراسم همچنین شاعر آیینی، جواد بنی‌اسدی با زبان شعر مرثیه‌سرای رحلت عقیله‌العرب می‌شود و مرثیه‌سرایی مرثیه‌سرایان اهل بیت(ع) محمد بذری و کاظم غلام‌شاهی و خواندن ادعیه و زیارات بانوای محمد موحدی نیا و سید احمد صفایی از دیگر برنامه‌های شام رحلت حضرت زینب(س) در حرم مطهر رضوی است.

محمد حسین مروج کاشانی | دنیای هنر، قلمرو زیبایی است که در آن خلاقیت، تاریخ و اهمیت فرهنگی با هم تلاقی می‌کنند. گذر زمان، عوامل محیطی، مداخله انسان و... می‌تواند بر کیفیت آثار گرانبهای هنری تأثیر بگذارد؛ اینجا‌ست که ترمیم هنرمندوارد عمل می‌شود. بسیاری از آثار هنری فقط اشیای زیبانیستند و مرمت آن‌ها به حفظ یکپارچگی این آثار ارزشمند کمک کرده و تضمین می‌کند نسل‌های آینده نیز بتوانند از زیبایی و جذابیت نهفته در این آثار بهره‌مند شوند، ضمن اینکه تاریخ، هنر و هویت یک ملت هم نسل به نسل از طریق حفظ این آثار با ارزش منتقل می‌شود.

امابهانه‌پر داختن به این موضوع، اقدام‌سید محمد بهروز، کارشناس و مرمتکار اداره ذخایر و نفایس اداره کل نذورات آستان قدس رضوی در مرمت، بازسازی و جلوبردازی یکی از آثار هنری مربوط به هنر تابلو خط است. این تابلو خط زیر اثر استاد جواهر قلم بوده که در بیان فضائل مولای متقیان و امیرمؤمنان حضرت علی بن ابیطالب(ع) طراحی و نگارش شده است. در ادامه می‌توانید بخش‌هایی از سخنان وی در گپ‌وگفت دوستانه با خبرنگار روزنامه قدس را دنبال کنید. او دانش موخته‌مقطع کارشناسی ارشد رشته مرمت آثار بوده و با ۳۵ سال سابقه همکاری و خدمت در سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی و خزانه‌داری حرم مطهر امام رضا(ع)، کوله‌باری از تجربه و تادش برای مرمت و معرفی این آثار هنری نفیس در بارگاه مطهر امام مهربانی‌ها به‌شمار می‌رود.

■ در ابتدا لطفاً از اهمیت این گونه آثار هنری موجود در بخش مخزن اداره ذخایر و نفایس آستان قدس رضوی برآیام‌ن بگویید.

در بخش مخزن اداره ذخایر و نفایس اداره کل نذورات آستان قدس رضوی تعداد قابل توجهی آثار هنری متنوع و همچنین اشیای عتیقه، تاریخی و... وجود دارد که به‌خاطر عشق و ارادت هنرمندان و اهل فن به حضرت ثامن الائمه(ع) تقدیم این آستان مقدس شده‌اند. عرض ارادت و مودت به امام رثوف و مهربان در این قطعه از بهشت، سابقه‌دیرینه و درخشان‌ای دارد، به‌گونه‌ای که هنرمندان عرصه‌های مختلف هنری؛ علم، هنر و تخصص خود را به پای عشق و ارادت به هشتمین خورشید تابناک آسمان ولایت و امامت، حضرت ثامن الحجج(ع) ریخته‌اند. این آثار بسیار ارزشمند علاوه بر نشان دادن ارادت محبان اهل بیت(ع) به آستان قدسی حضرت رضا(ع)، بیانگر رونق سنت حسنه وقف، اهدا و نذر نیز است.

علاوه بر این در تولید این گونه آثار هنری، صنایع متنوعی مانند قلمدان‌ها، جعبه‌های زینتی لاک‌ی و روغنی، علوم و فنون هنری، صنایع مختلف دستی و... به‌کار رفته است. همچنین در زمینه کمال بخشیدن و ارتقای زیبایی و آراستگی این‌گونه هنرهای ارزشمند، استادان و هنرمندان بزرگی نقش مؤثری ایفا کرده‌اند.

از جمله این فنون مهم می‌توان به اسرار پر رمز و راز رنگ‌سازی، بسترسازی و بوم‌سازی، شناخت انواع رزین‌ها، پوشش‌های نهایی و جلادنده‌ها مانند روغن کمان و... اشاره کرد که اطلاعات بسیار ارزشمندی را در اختیار هنرمندان، محققان و پژوهشگران عرصه هنر قرار می‌دهد. در همین زمینه می‌توان به تابلوهای خطی زیبا اشاره کرد که تابلو خط استاد «جواهر قلم» در بیان فضائل حضرت علی(ع) با خطوط مختلف هنری، یکی از آن‌هاست.

همین جا به یک نکته مهم هم باید اشاره کنم؛ از آنجا که گذر

ترکیب‌بندی این اثر در یک طرح کلی به‌صورت قاب‌بندی بوده و قاب‌های فوقانی، وسط، پایین و حاشیه اصلی و قابی که به وسیله آن به‌طور کامل احاطه شده‌را شامل می‌شود. در این دیگر خصوصیات این تابلو، رنگ‌بندی آن است. در این تابلو، رنگ‌های گرم و سرد، استاندارد و به‌صورت متعادل کنار هم قرار گرفته و رنگ‌های به‌کار رفته نیز دست‌ساز و معدنی است. طیف رنگ‌ها علاوه بر رنگ‌های اصلی و مکمل‌ها، رنگ‌های ترکیبی را نیز شامل می‌شود. در این تابلو برای نشان دادن بیشترین درخشندگی، رنگ‌ها روی بستری از ورقه‌های طلایی و نقره‌ای پوشش داده شده، بنابراین یکی از موفقیات‌های مهم هنرمند به‌کارگیری این شیوه هنری از رنگ‌گذاری بوده‌است. در این تابلو خط‌همچنین مجموعه‌ای از خطوط مختلف هنر خوشنویسی شامل نسخ، ثلث، نستعلیق و... به‌کار رفته است.

در این تابلو آیه شریفه «بسم الله الرحمن الرحیم» به عنوان آغاز هر کار به خط ثلث جلیّ کتابت شده و دو حدیث از مشهورترین احادیث نبوی در شأن و منزلت امیرالمؤمنین(ع) شامل «انا مدینه العلم و علی بابها» و «انا و علی ابواب هذه الامّه» در قاب وسط قرار گرفته و دیگر آیات قرآنی، احادیث و اسمای متبرکه که نیز براساس یک طرح کلی در اطراف و لابه‌لای خطوط چیدمان شده است، به‌گونه‌ای که در حاشیه اول از سمت بیرون متن که از سمت راست شروع می‌شود سوره

زمان، همه چیز را دستخوش تغییر می‌کند، نگهداشت و صیانت از آثار هنری، تاریخی، فرهنگی و... که از سرمایه‌های بی‌بدیل جوامع بشری به‌شمار می‌روند از جمله مهم‌ترین وظایف متولیان مجموعه‌های دست‌اندرکار فرهنگی است، زیرا آنان مسئولیت سپردن این امانات به اهل در نسل‌های بعدی و به‌ویژه جامعه هنری و نخبگانی را به عهده دارند.

■ لطفاً این اثر هنری ارزشمند را معرفی کنید.

موضوع این تابلو خط، بیان فضائل مولود کعبه و به‌ویژه ولایت و امامت حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب(ع) است. این تابلو در ابعاد ۱۴۵ در ۲۰۰ سانتیمتر توسط استاد مهدی موسوی، متخلقی به «جواهر قلم»، از هنرمندان خوشنویس و تذهیب‌کاران معاصر، طراحی و خوشنویسی شده است. هرچند تاریخ و زمان اهدای این اثر هنری زیبا نامشخص است، اما گمان می‌رود در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی ایران تقدیم بارگاه مطهر رضوی شده است.

در این اثر سعی شده فضای تابلو با مهم‌ترین آیات، احادیث و اشعاری که در فضائل امیرمؤمنان(ع) در منابع اسلامی آمده‌و با استفاده از انواع خطوط و رنگ‌های گوناگون در ترکیب‌بندی‌های زیبا و چشم‌نواز آراسته و به بهترین شکل، موضوع را برای مخاطب بیان کند.

مرمت و بازسازی یکی دیگر از آثار نفیس هنری توسط اداره ذخایر و نفایس اداره کل نذورات آستان قدس رضوی

فضائل «مولود کعبه» در تابلو خط استاد جواهر قلم

مبارکه اعلی، در قسمت بالا سوره‌های هل اتی و قدر و آیات دوم و سوم از سوره مبارکه طلاق شامل «من یتق الله...» و «من یتوکل علی الله فهو...» به خط نستعلیق زیبا نوشته شده است. در کتابت شده‌است.

در قسمت حاشیه دوم این تابلو نفیس، شعر مشهور مرحوم استاد شهریار «علی ای همای رحمت...» تا انتهای این شعر، به خط نستعلیق زیبا نوشته شده است. در حاشیه سوم نیز ترکیبی از اشعار عربی و فارسی کتابت شده است. شعر عربی آن از سروده‌های مرحوم حاج کاظم آزی با مطلع «لا فتی فی الوجود الا علی...» و شعر فارسی آن از مرحوم بغدادچی مشهور به حاج حسین ذاکر با مطلع «مگو که ذات علی عین ذات خداست...» به زیبایی در این اثر گنجانده شده است. همچنین آیاتی از سوره مبارکه نور در حاشیه چهارم این اثر نفیس کتابت شده است. نکته مهم دیگر درباره این تابلو خط نفیس، موضوع فن‌شناسی آن است. شیوه فنی ساخت این تابلو همانند ساخت آثار تذهیب مرتبط با هنر نگارگری است. به این صورت که پس از انتخاب طرح و موضوع، متن بوم مناسب که معمولاً مقوایی است آماده می‌شود. در این کار روی مقوا با توجه به روند کارهای قدیمی از سریشم رقیق برای چسباندن ورقه‌های طلایی و نقره‌ای استفاده شده و دوباره روی ورقه‌های طلایی و یا نقره‌ای یک لایه نازک سریشم زده می‌شود، سپس روی آن را رنگ آمیزی می‌کنند. معمولاً رنگ‌ها به‌صورت گواش و به‌اصطلاح جمعی است، یعنی تقریباً به ضخامت یک میلیمتر و برای نوشتن روی آن، پس از خشک شدن، دوباره لایه بسیار نازک سریشم می‌کشند تا مانع تداخل رنگ‌ها و ترکیب آن با یکدیگر شود و در نهایت روی آن را پوششی از جلا می‌زنند که به‌طور معمول می‌تواند لاک الکحل و یا جلاهای صنعتی و روغن کمان باشد. لایه‌های به‌کار رفته در طراحی و ساخت این تابلو نفیس نیز قابل توجه است، به‌گونه‌ای که لایه‌های متعددی همچون لایه فیبر (تقریباً نیم سانتیمتر)، لایه چسب، لایه مقوایی ضخیم (۲ میلیمتر)، لایه سریشم، لایه رنگ (یک میلیمتر)، دوباره لایه سریشم، لایه خط، لایه جلا و... در آن به‌کار رفته است.

■ با توجه به توضیحات بیان شده، چه مراحل و کارهایی را برای مرمت این اثر هنری نفیس انجام داده‌اید؟

برای مرمت این اثر هنری براساس شیوه‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بین‌المللی و مراجع علمی مربوط به حفاظت و مرمت آثار هنری و فرهنگی، شامل مستندنگاری، تمیزکاری و تثبیت شده، می‌شود؛ به‌گونه‌ای که ابتدا مرحله آسیب‌شناسی و سپس مرحله مرمت و تمیزکاری ظاهری در مورد این اثر هنری نفیس انجام شد. لایه‌های ضخیم گرد و غبار و چرکی‌ها روی این اثر را پوشانده بود که این لایه را به وسیله یک قلم‌موی بسیار نرم و انعطاف‌پذیر از سطح آن برداشتیم. سپس با استفاده از یک دستمال نانو کوچک لطیف، تمیز و بدون پرز، آلوده‌های چسبیده مانند دوده و روغن‌های معلق در هوا را بدون فشار و تنها با ماساژ دادن برطرف کردیم. تثبیت لایه رنگ شامل لایه جلا و لایه اصلی رنگ مرحله بعدی بود که انجام شد. در این مرحله، برای موزون‌سازی رنگ آن ابتدا محل‌های آسیب‌دیده را با جلا پوشش داده و با رنگ‌های معدنی تقریباً نزدیک به رنگ اصلی بازسازی کردیم و روی آن رانیز دوباره جلا زدیم تا اگر در آینده به‌هر دلیل تغییر رنگ داد و یا مشکلی پیش آمد بتوان آن را به‌راحتی برطرف داشت. با این اقدامات پس از یک روز مرمت مراحل این اثر هنری نفیس تا حد امکان علمی، تخصصی و دقیق انجام شود.

اعتکاف، توقفی برای تمرین بندگی و زیست معنوی در هیاهوی زندگی روزمره است

وایستا دنیا من می‌خوام پیاده شم...

می‌توانیم فرصتی را در خانه ایجاد کرده و اعتکاف خانوادگی را با روزه یا دعای دسته‌جمعی تمرین کنیم تا خانه و محل زندگی‌مان در این ایام رنگ معنویت بیشتری گرفته و از دیگر سو، فرزندانمان با این عمل معنوی بیشتر آشنا شوند. خانواده‌ها در این ایام می‌توانند به فکر برپایی محافل معنوی در خانه باشند. برگزاری جلسات قرآن و دعا یا حضور بیشتر در مسجد به منظور عبادات یکی دیگر از راهکارهایی است که در این امر به ما کمک خواهد کرد.

■ حضوری در دل جمع

اعتکاف هر چند بر پایه خلوت و توجه بنا نهاده شده، اما در دسته اعمال عبادی جمعی است. معتکف نه در خانه خود و به تنهایی، که در مسجد جامع شهر و در کنار دیگر شهروندان برای اعتکاف حاضر می‌شود. این حضور جمعی گویی به ما می‌آموزد بودن در کنار جمع بهانه‌ای برای دوری از زندگی معنوی و گام‌نهادن در مسیر بندگی نیست. این دورهمی معنوی به نوعی تمرین همنشینی در خانه خدا، برای خدا و ذکر خداست. همنشینی بر پایه معنویت و شکل گرفته از گفت‌وگوهای معنوی که ان‌شاء‌الله به احیای امر اهل بیت(ع) نیز می‌انجامد.

■ تمرین اعتکاف در منزل

با وجود این، آن‌ها که از این دوره‌می جامانده‌اند، می‌توانند چند روز یا حتی چند ساعت در خانه یا خدای خود خلوت کرده و از امتیازهای این ایام معنوی بی‌نصیب نمانند. در این روزها می‌توانیم ساعت ثابتی را به تلاوت قرآن یا خواندن ادعیه اختصاص دهیم. همچنین می‌توانیم روزه گرفته و کم‌حرفی یا دوری از رسانه‌ها را تمرین کنیم. از طرف دیگر

شده و همچنین تلاوت قرآن، روح و جان خود را برای ورود به خلوت و توجه آماده کنیم.

■ با چراغ قوه به دنبال خود

این توقف آگاهانه و انتخابی به ما یاری می‌رساند مسیر بندگی را از نو بازسازی کنیم. برای اولین قدم نیز لازم است نظری بر خود داشته باشیم. خودی که ممکن است در فشار کار و دغدغه‌های زندگی، آن را فراموش کنیم و توجه کافی به آن نداشته باشیم. خودی که حتماً خسته، بیمار و آشفته است و نیازمند رسیدگی و سنجش. سنجشی که می‌تواند با نظر انداختن به نقاط قوت و ضعف، شکل عینی به‌خود گرفته و کاربردی شود.

■ تمرینی برای زندگی معنوی

اعتکاف آموزش می‌دهد. حضوری که بسیار مغتنم است اما تمرینی نیست. تمرینی که به ما می‌آموزد قرار دادن ساعتی برای تلاوت قرآن، مناجات و همچنین سنجش و تزکیه، کار دشواری نیست. در کنار آن، در این چند روز کنترل زبان، تمرکز بر معنویت و همچنین دوری از وسایل غفلت را نیز می‌آموزیم. همچنین به ما در زمینه حضور در مسجد و خانه‌های خدا هر چند برای ساعتی آموزش می‌دهد. حضوری که بسیار مغتنم است و ما درباره آن از رسول اکرم(ص) می‌خوانیم: «ای اباذر! تا زمانی که در مسجد نشست‌ای خدای تعالی به تعداد هر نفسی که می‌کشی، یک درجه در بهشت به تو می‌دهد و فرشتگان بر تو درود می‌فرستند و برای هر نفسی که در مسجد می‌کشی، ۱۰ حسنه برایت نوشته و ۱۰ گناه از تو